

*Остапець А.С.
студентка ФІЕП,
ВДПУ ім. М. Коцюбинського*

ПРАВОВІ ЗАСОБИ БОРОТЬБИ З АКАДЕМІЧНИМ ПЛАГІАТОМ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У статті на основі аналізу законодавства України, інтернет-ресурсів досліджуються питання засобів боротьби з академічним плагіатом. Визначено проблеми та перспективи діяльності у даній сфері.

Ключові слова: плагіат, інформація, програмні продукти, закон, відповідальність.

В теперішній час особливо активізувалося обговорення проблеми академічного плагіату й окремих науковців-плагіаторів. Відповідно до п.3. ст. 32. Закону України «Про вищу освіту», на вищі навчальні заклади покладено обов'язок “вживати заходів, у тому числі шляхом запровадження відповідних новітніх технологій, щодо запобігання та виявлення академічного плагіату в наукових роботах наукових, науково-педагогічних, педагогічних, інших працівників і здобувачів вищої освіти та притягнення їх до дисциплінарної відповідальності”. Згідно з цим законом будь-які навчально-дослідні роботи мають проходити перевірку на виявлення плагіату. Експертами було проаналізовано близько 40 програм, які дозволяють встановити текстові запозичення у дослідженнях, але жоден з цих ресурсів не задовольняє систему на 100 % [1]. Аби перевірити достовірність онлайн-ресурсів, потребу введення такого закону та правильність роботи системи, потрібно провести аналіз, який допоможе у вирішенні питання щодо проблем та перспектив боротьби з академічним плагіатом.

В умовах інформаційного суспільства однією із проблем, які викликають інтерес, є загострення проблеми привласнення авторства. Цим негативним проявам сприяють збільшення обсягу інформації, правова нерегульованість цифрового простору, а у транзитивних державах, до

яких належить Україна, також деградація науково-освітньої галузі та криза моралі.

З появою законодавства про захист авторства потрібно говорити про встановлення певного розподілу між плагіатом і авторським правом, які до того були практично не розмежовані.

Сучасне поняття авторського права не має єдиного загального визначення. Бернська конвенція передбачає презумпцію авторства (автором вважається той, чиє ім'я вказано на обкладинці книжки за відсутності доказів зворотного), але не надає його дефініції, оскільки діє за принципом національного режиму охорони авторського права.

Поруч з авторським правом юридичного наповнення набуло і поняття «плагіат» в його сучасному розумінні. Зокрема, Британська енциклопедія визначає плагіат як дію, в ході якої те, що написано іншою особою, видається за своє власне. Проте, вказується на відсутність ознак плагіату, якщо повторені думки викладені іншими словами або якщо доведено, що аналогічне висловлення спало комусь на думку незалежно.

Академічний плагіат, будучи різновидом плагіату як такого, має деякі особливості. Його головною ознакою є функціонування в академічній, тобто науково-освітній сфері. Звідси впливають інші його характеристики і параметри. Передусім, слід зазначити, що освіта і наука не можуть існувати та розвиватися без постійного освоєння наукової спадщини. Що стосується навчальної сфери, то тут знайомство студентів зі здобутками науковців є ключовою складовою та невід'ємним атрибутом освіти. У науковій діяльності дослідник теж керується не тільки вільним польотом своєї фантазії. Кожне якісне дослідження базується на ретельно опрацьованому науковому доробку попередників. Отже, необхідність запозичень певною мірою міститься у самій природі наукового пізнання.

У зв'язку із поширенням текстових запозичень та боротьбою з академічним плагіатом Міністерством освіти та науки України було

введено ряд законів, які допоможуть врегулювати посягання на авторське право та створення власних навчально-дослідних робіт [2].

Розглянемо основні закони, які підтверджують факт плагіату в університетах України.

Закон «Про вищу освіту» у ст. 69 називає академічним плагіатом оприлюднення (частково або повністю) наукових результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження та/або відтворення опублікованих текстів інших авторів без відповідного посилання.

Деякі університети затверджують власні Положення про запобігання академічному плагіату, за якими, як стверджується, можуть відрахувати з вищого навчального закладу. Проте у ст. 46 Закону «Про вищу освіту» відсутня така підстава для відрахування як плагіат. Згідно з п. 6 цієї статті відрахувати можуть у випадках, передбачених законом. Не підзаконним актом – постановою, наказом чи положенням. А тим паче – не локальними Положеннями університету.

Проте у ст. 6 Закону «Про вищу освіту» встановлені суворі санкції для тих, хто захищає наукові роботи чи дисертації. Якщо в роботі виявили плагіат, то можуть скасувати рішення спеціалізованої вченої ради про присвоєння наукового ступеня й видачу відповідного диплома. Усіх учасників процесу (голову та членів вченої ради, офіційних опонентів, які дали позитивні висновки) позбавляють права брати участь у роботі спеціалізованих вчених рад строком на 2 роки. Університет на цілий рік втрачає право створювати такі ради.

Для студентів законодавчо не встановлена відповідальність за плагіат у курсових і рефератах. Тільки коли студент завдав матеріальної шкоди авторові, а останній звернувся до суду. Але така шкода, згідно з ч. 1 ст. 176 Кримінального кодексу, повинна перевищувати неоподатковуваний мінімум доходів громадян у 20 і більше разів. У Кримінальному кодексі неоподатковуваний мінімум, якщо він не стосується покарання за злочин, дорівнює сумі податкової соціальної пільги [3].

Наразі зупинимося на виявленні плагіату у студентських роботах під час написання навчально-дослідних завдань, рефератів, курсових. В Україні Міністерством освіти запроваджують національний репозитарій академічних текстів, куди будуть завантажуватися всі студентські роботи, які будуть доступні для антиплагіатної перевірки.

Для порівняння були обрані онлайн-сервіси для виявлення плагіату, які знаходяться у вільному доступі:

1. **CONTENT-WATCH** <http://www.content-watch.ru/text/>
2. **TEXT.RU** <http://text.ru>
3. **UNPLAG** (компанії ТОВ «Антиплагіат») <https://ua.unplag.com/>
4. **PLAGIARISMA** <http://plagiarisma.ru/>

Для порівняння було використано програмне забезпечення «**ЕТХТ Антиплагіат**», за допомогою якого було здійснено пакетну перевірку на плагіат. Для прикладу було взято статтю, яка складалася з уривків різних робіт, отриманих з Інтернет-джерел та статтю, написану власноруч без використання допоміжних ресурсів.

Результати дослідження такі:

Онлайн-сервіс CONTENT-WATCH <http://www.content-watch.ru/text/>

Скопійована стаття - унікальність тексту 10 %

Авторська стаття – унікальність тексту 100 %

Онлайн-сервіс TEXT.RU <http://text.ru>

Скопійована стаття – унікальність тексту 0,39%

Авторська стаття – унікальність тексту 100%

Онлайн-сервіс UNPLAG (компанії ТОВ «Антиплагіат»)

Скопійована стаття – унікальність тексту 0,49%

Авторська стаття – унікальність тексту 100%

Онлайн-сервіс PLAGIARISMA <http://plagiarisma.ru/>

Скопійована стаття – унікальність тексту 0%

Авторська стаття - унікальність тексту 70 %

Програма ETXT Антиплагіат

Скопійована стаття – унікальність тексту 1 %

Авторська стаття – унікальність тексту 95 % [4].

Під час оцінювання скопійованого тексту найменш точним виявився ресурс **CONTENT-WATCH**, інші ресурси показали 0-1% унікальності тексту, що було близьким до результатів програми **ETXT Антиплагіат**. При перевірці авторського тексту **онлайн-сервіс PLAGIARISMA** виявив 70 % унікальності, у порівнянні з 95 %, які вказала програма **ETXT Антиплагіат**. Інші сервіси не виявили плагіату взагалі.

Отже, найбільш точним був онлайн-сервіс **PLAGIARISMA**, його результати були найближчими до програми **ETXT Антиплагіат**. Проте варто відзначити сервіс **TEXT.RU**, який є доволі точним та зручним у використанні, а також має корисні додаткові можливості, такі як: перевірка орфографії та виявлення повторів у тексті [5].

Це дослідження показало, що студент може самостійно перевіряти свою роботу на виявлення плагіату в онлайн-ресурсах, адже їх точність співпадає з перевіркою роботи потужного програмного забезпечення, яким зазвичай користуються університети. Варто зазначити, що навіть якщо робота повністю написана власноруч, це не виключає можливості виявлення плагіату, адже, як вказано раніше, кожне якісне дослідження базується на ретельно опрацьованому науковому доробку попередників [6].

Таким чином, постійне збільшення текстової інформації у вигляді книг, статей, поширення інформації в мережі Інтернет тощо, вказує на те, що в боротьбі з плагіатом необхідні спеціальні програмні продукти, які зможуть порівнювати твори авторів, значно скоротять затрачений час на проведення експертизи працівниками освіти та заберуть людський фактор у перевірці на виявлення плагіату.

Список використаної літератури:

1. Academic Plagiarism – Режим доступу: <http://www.academicplagiarism.com/> – Заголовок з екрану.

2. Закон України «Про авторське право і суміжні права» // Законодавство України про охорону інтелектуальної власності. За станом на 25 червня 2007 р. / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К.: Парлам. видав-во, 2007.

3. Капіца Ю., Рассомахіна О., Шахбазян К. Спеціальні механізми захисту авторського права і суміжних прав в Інтернеті // Інтелектуальна власність. – № 4. – 2012. – С. 13–24.

4. Пастухов О.М. Авторське право в Інтернеті – К.: Школа, 2004.

5. Плагіат: неприємна випадковість чи злий намір? // Теорія і практика інтелектуальної власності. – № 1. – 2012. – С. 56–62.

6. Порало І.В. Інтелектуальний капітал України у полоні плагіату // Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія. – № 4. – 2009. – С. 89–97.

Ostapets Anastasia

**LEGAL MEASURES IN FIGHT WITH AN ACADEMIC PLAGIAT:
PROBLEMS AND PROSPECTS**

In the article on the basis of analysis of the legislation of Ukraine and Internet resources, the questions of the means of combating academic plagiarism are investigated. The problems and prospects of activity in this area are determined.

Keywords: plagiarism, information, software products, law, responsibility.

-----***-----